

Αρχαία ελληνικά προσανατολισμού

A. Διδαχμένο κείμενο

Ηθικά Νικομάχεια Β 1.5-8, 1103b2-25

Αριστοτέλης

A1. α. Σωστή

β. Λανθασμένη

A1. β. i) Η αντωνυμία «αὐτοῖς» αναφέρεται στις φράσεις: τὰ ἐν τοῖς συναλλαγμασι, τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, τὰ περὶ ἐπιθυμίας, τὰ περὶ τὰς ὀργάς.

ii) Η αντωνυμία «τούτων» αναφέρεται στη λέξη «τὰς ἐνέργειας».

B1. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι ηθικές αρετές είναι επικτητές.

ἄτο χωρὶς «Μαρτυρεῖ δὲ... ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ» προσθέτει ένα νέο επιχειρήμα για να ενισχύσει τη θέση του. Αν οι ηθικές αρετές ήταν ἐμφυτές, ὅλες οι ἐνέργειες τῶν νομοθετῶν να κάνουν τους πολίτες ἐνάρετους με τον εθισμό θα ήταν μάταιες, ἐφόσον ὅλοι θα γεννιότουσαν με ἢ χωρὶς αὐτές. Αν η ηθική αρετή υπήρχε ἐκ φύσεως στον ἄνθρωπο, θα ἦταν ἄτοπο τὸ ἔργο τῶν νομοθετῶν.

Ἔτι συνέχεια, ο φιλόσοφος εἰσάγει ένα δεύτερο ἀποδεικτικὸ ἐπιχείρημα για να ἀποδείξει τὴν βασικὴ του θέση ὅτι ἀδυναμία τῶν ηθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῶν ἐγγίνεται. Υποστηρίζει ὅτι ἡ αρετὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ γεννιέται καὶ φθείρεται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν, δηλαδή για τους ἴδιους λόγους καὶ με τὰ ἴδια μέσα, τὴν ηθικὴν πράξιν (με τὸ ῥήμα φθείρεται ἴσως νοεῖται πῶς πολὺ ἡ ἀτελείωτη προσπάθεια για τὴν

κατάκτηση της αρετής παρά η ολοκληρωτική φθορά της).

Όταν ο άνθρωπος προβαίνει σε ηθικές πράξεις, τότε καλλιεργεί την ηθική αρετή και γίνεται ενάρετος. Όταν όμως προβαίνει σε ανήθικες πράξεις, γίνεται ανήθικος, η αρετή φθείρεται και δημιουργείται η κακία. Οι έννοιες γίνεται-φθείρεται συνιστούν θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης (έργο του Αριστοτέλη έχει τον τίτλο Περί γενέσεως και φθοράς).

Προς επιρρωση της άποψής του ο Αριστοτέλης επανέρχεται αναλογικά στην περίπτωση των τεχνών. Ως τέχνη ορίζεται το σύνολο των γνώσεων και δεξιοτήτων που επιτρέπουν στον συγκεκριμένο κάτοχό τους να παράγει μορφές, τεχνικά δημιουργήματα. Υπό την έννοια αυτή, δηλώνει ότι η τέχνη μιμείται την φύση: κοινός παράγοντας που τις συνδέει είναι η ύπαρξη κάποιας δημιουργικής λογικής. Συνεπώς, τεχνίτης δεν είναι μόνο ο καλλιτέχνης αλλά γενικότερα ο δημιουργός, και προϊόντα της τέχνης όχι μόνο τα καλλιτεχνικά έργα, αλλά όλα τα δημιουργήματα του τεχνίτη. Τα παραδείγματα με τους κιθαριστές και τους οικοδόμους χρησιμοποιούνται για να δείξει ότι με την καλή εφάρτηση πετυχαίνει κανείς τον στόχο του, ενώ με την κακή αποτυγχάνει. Χρησιμοποιεί τα επίθετα ἀγαθοί-κακοί και τα επιρρήματα εὖ-κακῶς. Τα επιρρήματα αναφέρονται στον τρόπο που ενεργούν ο κιθαριστής και ο οικοδόμος αντιστοίχως (στην καλή ή την κακή εφάρτηση), ενώ τα επίθετα στο καλό ή το κακό αποτέλεσμα της ενέργειάς τους (στην απόκτηση ή όχι της αρετής).

Δεν αρκεί, λοιπόν, μόνο να εφασκούμαστε σε μια πράξη, αλλά να εφασκούμαστε σε καλές πράξεις. Έχει σημασία, δηλαδή, το εὖ ή το κακῶς, η καλή ή η κακή εφάρτηση (η ποιότητα της εφάρτησης). Αυτό το διαπιστώνουμε και στις τέχνες αλλά και στις αρετές.

Θα γίνει κανείς καλός κιθαριστής, αν πρώτα εφασκηθεί με το καλό παίξιμο της κιθάρας. Θα γίνει κανείς καλός οικοδόμος, αν πρώτα εφασκηθεί με το καλό χτίσιμο.

Αντίστοιχα, αποκτά κανείς την ηθική αρετή, αν πρώτα εθιστεί καλά με ηθικές πράξεις και συνηθίσει σ'αυτήν.

Η ποιότητα της ηθικής αρετής είναι ανάλογη της ποιότητας του

εθισμού. Σε αυτή τη διαδικασία είναι καθοριστική η συμβολή του δασκάλου (« Εἴ γάρ μή οὕτως εἶχεν... κακοί»). Ο φιλόσοφος ολοκληρώνει την σκέψη του με ένα πρόσθετο επιχείρημα, πάντα για να ενισχύσει τη θέση ότι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται. Αν η ηθική αρετή υπήρχε εκ φύσεως στον άνθρωπο, θα ήταν καθορισμένο από την φύση αν αυτός θα ήταν καλός ή κακός και δεν θα χρειαζόταν κανέναν να του διδάξει τίποτα σχετικό.

Ἐφόσον ὅμως διδάσκουν και τις αρετές και τις τέχνες, σημαίνει ότι αυτές είναι επίκτητες. Από την στιγμή που υπάρχουν δάσκαλοι γι' αυτές, σημαίνει ότι αυτές είναι επίκτητες και όχι ἐμφυτες.

Ο υποθετικός λόγος που χρησιμοποιείται από τον Αριστοτέλη ανήκει στο είδος του μη πραγματικού (Υπόθεση: εἴ + ορ. ιστορικού χρόνου, Απόδοση: δυνητική ορ.) και υπηρετεί την πρόθεσή του να δείξει το αδύνατο να είναι όλοι από τη γέννησή τους καλοί ή κακοί και να κρίνεται περιζήτητή η παρουσία του δασκάλου για θέματα ηθικής.

Ἐπόμεως, αναφέροντας τον ρόλο του δασκάλου (και του νομοθέτη) επισημαίνει τη συμβολή της διδασκαλίας και της καθοδήγησης για την καλλιέργεια της ηθικής αρετής και της τέχνης.

Bg. Ο Αριστοτέλης στο κείμενο αναφοράς και ο Γαλατόπουλος στο απόσπασμα από την ομιλία του αναφέρονται στις επιλογές και τη συμπεριφορά του ατόμου στα πεδία της ανθρώπινης πράξης.

Πιο συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης παρουσιάζει ένα παράδειγμα για να δείξει ότι, όπως και στις τέχνες, έτσι και στις αρετές η απόκτησή τους γίνεται με τον εθισμό και η ποιότητά τους είναι ανάλογη της ποιότητας του εθισμού που προηγήθηκε. Ανάλογα λοιπόν με τον τρόπο που συναλλάσσονται μεταξύ τους οι άνθρωποι, γίνονται δίκαιοι ή άδικοι (έν τούτοις συναλλάγμασι... άδικοι). Αν μαθαίνουν να είναι δίκαιοι στις συναλλαγές τους, γίνονται δίκαιοι, αν όχι, άδικοι. Η διαμόρφωση του ήθους γίνεται υπόθεση του ίδιου του ατόμου, το οποίο έχει την ευθύνη των πράξεών του.

Ο Γαλατόπουλος αναφέρεται στην έννοια της δικαιοσύνης ως αρετής προς ^{τον}έτερον και ως επιείκειας. Κατά τον ομιλητή, η ανθρώπινη συμπεριφορά και οι επιλογές του ατόμου εκδηλώνονται ως κοινωνική αλληλεγγύη και κατανόηση. Επιβάλλεται να εξετάσουμε τις καταστάσεις από την οπτική του συνανθρώπου μας, αλλά όχι αναγκαστικά να την αποδεχθούμε. Καλό είναι, επίσης να βοηθούμε και να στηρίζουμε τον άλλον («Απαιτείται επιθεώρηση... αλληλεγγύης»). Επιπρόσθετα, η δίκαιη συμπεριφορά δεν αφορά σε έναν τομέα των σχέσεων αποκλειστικά, αλλά αποτυπώνεται στο σύνολο των σχέσεων του ατόμου, των ομάδων, αλλά και των κρατών.

Εν κατακλείδι, και ο Αριστοτέλης και ο Γαλατόπουλος διατυπώνουν την θέση ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά εκδηλώνεται εμπρακτά και επιδρά στην κοινωνία.

B3.

1. Πάθος
2. Πάθος
3. Δωστό
4. Δωστό
5. Πάθος

B4. ρυποχόνος γίνεταί ἢ γινόμενον
ἢ ἔχοντο

ανάθεση νομοθέται ἢ νομοθέτου

ένδεια ἔδει ἢ δεῖ

ἔφρενος σώφρονες

διάστρεμμα ἀσαστρέφειν

Γ1. Ποιος, λοιπόν, θα τολμούσε, εφόσον έτσι είχε η κατάσταση, να επιχειρήσει τέτοιο πράγμα; Και νομίζω ότι είναι παραδοξο από τη μία εσείς, στους οποίους έχει ανατεθεί διαχρονικά από την πόλη να φροντίζετε τα ιερά ελαιόδεντρα, ούτε να μου έχετε επιβάλει ποτέ ως τώρα χρηματικό πρόστιμο γιατί τάχα εργαζόμουν παράνομα, ούτε να με έχετε οδηγήσει σε δική επειδή τάχα τα κατέστρεψα, αντίθετα, αυτός που ούτε τυχαίει να είναι γεωργός εκεί κοντά, ούτε έχει επιλεγεί ως επιμελητής, ούτε βρίσκεται σε τέτοια ηλικία, ώστε να έχει γνώσεις για τέτοια ζητήματα, με κατήγγειλε ότι καταστρέφω τις ιερές ελιές από την περιοχή.

Γ2. Στο δοθέν απόσπασμα ο ομιλητής προσπαθεί να αποδείξει την αθωότητά του. (σχεδιαγραμματικά)

- συγκρίνει την περίοδο της δημοκρατίας με εκείνη της Τυρανκίας των Τριάκοντα. Αν ήταν επιρρεπής στην παρανομία και την ασέβεια, θα είχε δράσει την εποχή των Τριάκοντα, κατά την οποία υπήρχε πλήρης ανομία

- Θα ήταν παράλοχη η επιλογή του συγκεκριμένου κτημάτος, τη στιγμή που ο χώρος δεν περιελάμβανε κανένα άλλο δέντρο, παρά μόνο έναν σηκό ιερής ελιάς (όπως ισχυρίζεται ο κατήγορος)

- το κτήμα βρισκόταν δίπλα σε δημόσιο δρόμο, σε κατοικημένη περιοχή και ήταν ορατό από παντού.

- επικαλείται το παράδοξο να του επιβάλουν χρηματικό πρόστιμο, ενώ δεν το είχαν διαπράξει ποτέ ως τότε

ούτε τον παρέπεμψαν στο δικαστήριο για ανάλογο ζήτημα ή επειδή απομάκρυνε ιερό ελαιόδέντρο

Γ3α. ζούζον	ζούζους
ὅς	οἱ
χερχῶν	χερχούνες
τυχάνει	τυχάνουσι(ν)
ἐπιμελητής	ἐπιμεληταί
ἤρημος	ἤρημοι

Γ3β. διαβεβλημένος	διαβλήθητι
ἀφανίζειν	ἀφανιῆν
φθσιν	φαίη
περιοικοῦσι	περιώκουν

Γ α. οὔσης επιρρηματική χρονική μετοχή, γενική απόλυτη, λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου (σύγχρονο)

ἀδικεῖν τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου
ρήματος ἔζην

ἔμαυζῶ δοτική αντικειμενική στο κακουργήσας

ἔλαῶν αντικείμενο του απαρέμφατου ἐπιμελεῖσθαι

ὡς ἀφανίσαντα επιρρηματική αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής
αιτιολογίας, συνημμένη στο «με», επιρ. προσδιορισμός της αιτίας
στο κατὰ στήσαι

ἐπιμελητής κατηγορούμενο στο ὅς μέσω της μετοχής
ἤρημένος (από ρήμα ἐκλογής η μετοχή)

Γ4β.

Υπόθεση: εἰ + ἦν (παρατακός)

Απόδοση: ἂν ἐπεχείρησα (δυνητική οριστική)

εἶδος: το αντίθετο του πραγματικού

Μετατροπή στο προσδοκώμενο:

Υποθ: εἰ + υποτακτική

Αποδ: οριστ. μέλλοντα

πῶς δ' ἔαν μή πάντων ἀνθρώπων ἔμαυζῶ κακουργή-
σας ὦ, ... τὴν μορῖαν ἐπιχειρήσω ἀφανίσαι
τοῦ χωρίου;